

УДК 372: 37. 035

**BUILDING ENVIRONMENTAL AWARENESS AMONG PRESCHOOLERS
ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ****Dzhura N. M. / Джура Н. М.***Candidate of Biological Sciences, Associate Professor / к.б.н., доц.*<https://orcid.org/0000-0001-9170-6014>*Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, Tuhan-Baranovskoho Street, 7, 79005**Львівський національний університет імені Івана Франка,**м. Львів, Туган-Барановського, 7, 79005***Prystaiko M. Y. / Пристайко М. Ю.***1st year Master student / студентка I курсу магістратури**Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, Tuhan-Baranovskoho Street, 7, 79005**Львівський національний університет імені Івана Франка,**м. Львів, Туган-Барановського, 7, 79005*

Анотація. Формування уявлень про довкілля та вплив людини на його стан є головним завданням, яке ставить перед собою екологічна освіта. У статті розглядається важливість дошкільної екологічної освіти, основні аспекти у роботі з формування екологічної свідомості дітей дошкільного віку. Закцентовано увагу на значенні сімейно-родинного виховання у розвитку екологічної свідомості дітей. Розкрито методичні підходи, обґрунтовано доцільність словесно-наочних і практичних методів ознайомлення дошкільників з природою: спостережень, екскурсій, праці у природі. Показано необхідність та ефективність еколого-розвивального середовища у закладах дошкільної освіти при організації освітньо-виховного процесу.

Ключові слова: екологічна освіта, екологічна свідомість, сімейно-родинне виховання, заклади дошкільної освіти, діти дошкільного віку, природа, довкілля.

Вступ.

Світовий досвід доводить, що збереження довкілля, раціональне використання природних ресурсів та ефективність виробництва напряму залежать від розвитку освіти, вдосконалення нових освітніх технологій і підвищення освітнього рівня населення. Поведінка людей повинна бути максимально спрямована на збереження, попередження забруднення та охорону довкілля. Саме тому дітям необхідно прищеплювати відчуття відповідальності за природу як загальнолюдську й національну цінність, основу життя на землі, гуманний принцип природокористування. З огляду на це, питання дошкільної екологічної освіти є актуальним і потребує особливої уваги. Діти повинні мати чітке уявлення про цінність природи, її надзвичайне значення для життя, а також знати про те, що кожен з нас впливає на довкілля. Малюки мають усвідомлювати залежність стану здоров'я та самопочуття від багатьох природних факторів: якості повітря, води, ґрунту тощо [3, 5]. Саме закладам дошкільної освіти належить провідна роль у формуванні екологічної компетентності та розвитку екологічної свідомості дітей. Метою статті є висвітлення основних аспектів у роботі з формування екологічної свідомості у дошкільників.

Основний текст.

У Законі «Про дошкільну освіту» щодо формування нового підростаючого

покоління визначена мета виховання – формування гуманної, соціально активної, різнобічної і гармонійної особистості. Наукові підходи до екологічного виховання в сучасних умовах розроблені в дослідженнях Н. А. Пустовіт, Л. В. Шаповал, І. В. Іваненко та ін. Екологічне виховання – це система педагогічної діяльності, спрямована на розвиток у дітей екологічної культури. Сьогодні є очевидним, що екологічне виховання дошкільнят – це не лише відповідні знання, а й формування у дітей екологічної компетентності, усвідомлення екологічної цінності природного середовища у єднанні з людиною [3-5].

Природа оточує дитину з перших днів її життя. Спостереження як спосіб пізнання природи, розвиває уміння робити висновки, формує логіку думки, чіткість і красу мови, розвиває мислення. Кожне знайомство з природою – урок розвитку дитячого розуму, творчості, почуття.

Основи екологічного мислення у дитини закладаються в сім'ї. Сімейно-родинне виховання формує у дитини перші уявлення про навколишній світ, повагу і почуття відповідальності за все живе. Увага і любов до природи розвивають допитливість, сприяють формуванню у дітей працелюбності, турботи про довкілля. Тому зміст, форми і методи екологічного виховання в сім'ї залежать від загальної культури батьків, їхньої екологічної освіти, свідомості, обізнаності.

Сім'я має орієнтуватися на конкретні завдання: виховання любові, доброзичливості до об'єктів природи; виховання потреби у спілкуванні з природою, уміння спостерігати й відчувати її красу та гармонію, розвиток зацікавлення до пізнання природи; виховання культури поведінки, відповідальності за свої дії у природі, формування умінь і навичок піклуватися про живі об'єкти природи та своє здоров'я.

Заклади дошкільної освіти є наступною ланкою у розвитку екологічної свідомості дитини і в подальшому забезпечують умови для розвитку та підтримки того, що вже набуто в родині. Враховуючи надзвичайну емоційну чутливість дітей дошкільного віку, перевага надається емоційно-естетичному сприйманню природи, розвитку естетичних (*красиво*), інтелектуальних (*цікаво*), гуманістичних почуттів (*рослини і тварини – теж живі організми і мають право на існування*) та етичних норм у ставленні до природи [2].

Заклад дошкільної освіти (ЗДО) закладає фундамент екологічної свідомості при формуванні елементарних знань про природу у доступній для дітей формі: орієнтування у найближчому природному довкіллі, усвідомлення фізіологічних потреб живих організмів та їхні взаємозв'язки з умовами існування, ознайомлення з елементарними відомостями про взаємозв'язки живої і неживої природи, розуміння впливу людини та її господарської діяльності на природне середовище.

З метою з'ясування ставлення батьків до екологічного виховання своїх дітей, пропонуємо анкету, яка включає такі питання: *Чи є у Вас кімнатні рослини вдома, які? Якщо ні, то чому? Чи є в родині собака, кішка або інші тварини? Чи посадили Ви дерево? Чи майстрували Ви з дітьми годівниці для птахів? Чи читаєте Ви дитині книги про природу? Чи дивиться Ваша дитина*

фільми або телепередачі про природу? Чи часто Ви буваєте в лісі з дитиною? Чи любить Ваша дитина бувати в лісі? Чи знає Ваша дитина назви дерев, квітів, ягід і т.д.? Чи розповідаєте Ви дитині про користь дерев, лікарських трав, ягід, комах, птахів? Чи знає Ваша дитина вірші, загадки, приказки, прислів'я про природу? Чи виявляє Ваша дитина турботливе відношення до тварин, рослин?

Отже, ефективність дошкільного виховання залежить від спільних дій сім'ї і закладу дошкільної освіти, екологічної освіченості батьків і вихователів.

Виховання дітей відбувається у процесі ігрової діяльності, читанні художньої літератури, казок, під час бесід, перегляду дитячих фільмів, проведення конкурсів і фестивалів з урахуванням вікових потреб та можливостей. Більшої ефективності можна досягти при безпосередньому перебуванні дитини у природному середовищі. У ЗДО дітей ознайомлюють зі сезонними змінами, що відбуваються у природі, формують навички бережливого ставлення до неї, сприяють не лише відпочинку, але й породжують дослідницьку зацікавленість у дошкільників [1]. Природна освіченість передбачає наявність у дитини уявлень про живі організми і довкілля, явища природи, позитивний і негативний вплив людської діяльності на природу. Діти вчаться обстежувати природні об'єкти, набувають досвіду турботи, відповідальності й догляду за рослинами і тваринами, визначають їхні потреби. Дошкільники із задоволенням виконують найпростіші практичні дії в природі, беруть участь у спільній праці з дорослими [3, 5]. Пропонуємо такі види праці у природі з дошкільниками: посів квітів та овочевих культур, висаджування цибулі, часнику та розсади у відкритий ґрунт, поливання рослин, прибирання ділянки тощо.

Експерсії у природу роблять життя дітей цікавішим. Під час екскурсій дошкільники безпосередньо контактують із живими організмами, вивчають невідомі назви рослин, тварин, явищ природи, а це збагачує їхній словниковий запас. Організація спостережень у природі, використання бесід, розповідей ефективно розвиває у дітей діалогічне і монологічне мовлення.

Для кращої організації освітньо-виховного процесу, реалізації основних завдань дошкільної екологічної освіти пропонуємо облаштувати на території ЗДО відповідне еколого-розвивальне середовище: екологічну стежину, город, квітник, сад. При формуванні екологічної свідомості дітей дошкільного віку за допомогою засобів еколого-розвивального середовища, рекомендуємо вихователям звернути увагу на такі складові: естетичне відчуття світу природи; засвоєння дітьми елементів екологічної культури; формування бажання зміцнювати власне здоров'я; виховання турботи про природу, заохочення до допитливості та зацікавленні у пізнанні природи; формування навичок правильної поведінки у довкіллі.

Ще однією невід'ємною складовою еколого-розвивального середовища у ЗДО є куточок живої природи. Він служить засобом для гармонійного розвитку особистості. Діти встановлюють причинно-наслідкові зв'язки, запам'ятовують назви мешканців куточка природи, придумують ігри. Під час догляду за рослинами і тваринами у дошкільників формуються трудові навички,

працелюбність, відповідальність, екологічна свідомість.

Для розвитку пізнавального інтересу та дослідницької діяльності у дітей, а також для формування у них наукового світогляду пропонуємо створити у ЗДО лабораторію. Це передбачає забезпечення відповідних умов: наявність спеціального одягу та приладів (луп, мікроскопів, пробірок). Діти у ролі «вчених» проводять нескладні експерименти, здійснюють довготривалі спостереження за розвитком рослин і тварин. Таке середовище є ефективним засобом екологічної освіти дошкільників.

Висновки.

Розглянуто питання важливості дошкільної екологічної освіти у розвитку екологічної свідомості і формуванні екологічної компетентності дошкільників. Закцентовано увагу на значенні сімейно-родинного виховання в освітньо-виховному процесі.

Розкрито методичні підходи, обґрунтовано доцільність словесно-наочних і практичних методів ознайомлення дітей з природою: спостережень, екскурсій, праці у природі як ефективних для формування екологічної свідомості дітей у закладах дошкільної освіти.

Показано необхідність та ефективність еколого-розвивального середовища у ЗДО при організації освітньо-виховного процесу.

Література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти України – К., 2012. – 6 с.
2. Концепція екологічної освіти України // Інформаційний збірник МОН України – 2002. – № 7.
3. Плохій З.П. Формуємо екологічну компетентність молодшого дошкільника: навч.-метод. посіб. до Базової програми розвитку дитини дошкільного віку „Я у Світі”. – К.: Світич, 2010. – 144 с.
4. Програма розвитку дитини «Я у світі» – К., 2014. – 115 с.
5. Живіріхіна Л.А. Формування екологічної компетентності дошкільників // Таврійський вісник освіти. – 2014. – № 4(48). – С. 69 – 75.

***Abstract.** The formation of ideas about the environment and human impact on its condition is the main task of environmental education. The article considers the importance of preschool environmental education and the main aspects of building environmental awareness among preschoolers. Attention is focused on the importance of family education for the formation of children's environmental awareness. The authors present methodological approaches and substantiate the efficiency of verbal, visual and practical methods of familiarizing preschoolers with nature: observations, excursions, work in nature. The necessity and effectiveness of equipping nature corners in preschool institutions in the organization of the educational process is proved.*

***Key words:** environmental education, environmental awareness, family education, preschool education institutions, preschoolers, nature, environment.*

Статтю відправлено: 29.12.2020.
© Джура Н. М., Пристайко М. Ю.